

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۳/۲۰
تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۱/۲۷

بینشی نوین در خوشه‌های خلاق شهری

(پتانسیل‌های فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان به عنوان مکان جاذب طبقه خلاق)*

مینو قره بگلو**
طناز کارگر***

چکیده

شهر خلاق مکانی برای رشد و نمو خلاقیت در دینامیک خوشه‌های خلاق جامعه است که این خوشه‌ها، طبقه خلاق را در خود حفظ کرده و پرورش می‌دهند. مکان دانشگاه نیز به عنوان مکان گردهمایی نیروی فکری خلاق به عنوان دارایی ارزشمند شهرها محسوب می‌شود که می‌تواند به عنوان خوشه‌ای خلاق برای نیل به اهداف شهر خلاق بسیار تأثیرگذار باشد. هدف از این مقاله، بررسی معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط دانشگاه هنر اصفهان و میدان نقش جهان است که پتانسیل‌های این فضا در جهت تبدیل به خوشه‌ای خلاق مورد واکاوی قرار می‌گیرد. در این راستا، مقاله درصدد پاسخگویی به این سؤالات است: میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان به عنوان فضاهای شهری چه معیارهایی را در راستای انطباق با خوشه‌های خلاق شهری دارا هستند؟ فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان چه پتانسیلهایی جهت تبدیل به خوشه‌ای خلاق دارد؟ این فضا چگونه و به چه میزان در جذب و ترویج طبقه خلاق موفق بوده است؟. بنابراین این پژوهش ابتدا با رویکرد کیفی با روش تحلیل محتوای ادبیات موضوع به بررسی نقش خوشه‌های خلاق شهری و نقش مؤلفه‌های محیطی موجود در این مکان‌ها در جذب طبقه خلاق می‌پردازد. سپس با رویکرد کیفی پتانسیل‌های میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان را در راستای انطباق با معیارهای خوشه‌های خلاق شهری مورد بررسی قرار داده و با واکاوی رابطه تعاملی میان این دو خوشه به استخراج معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط با این دو خوشه می‌پردازد. در گام نهایی با رویکرد کمی به بررسی میزان نفوذپذیری دانشگاه هنر اصفهان با میدان نقش جهان از طریق فضای واسط به عنوان مکانی با پتانسیل جذب طبقه خلاق می‌پردازد. دستاورد نهایی این پژوهش تدقیق معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان است که در این راستا راهکارهایی پیشنهادی مانند ارتقاء تعاملات اجتماعی، افزایش امنیت و ارتقاء دخل و تصرف کاربران در جهت عمومیت بخشیدن به عرصه فضای باز دانشگاه با هدف تبدیل این فضای واسط به مفصل ارتباط دانشگاه و شهر ارایه می‌شود.

واژه‌های کلیدی

شهر خلاق، طبقه خلاق، خوشه‌های خلاق، فضای عمومی شهری، دانشگاه.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده دوم با عنوان «طراحی مکان سوم با قابلیت جذب طبقه خلاق (طراحی مرکز هنری- علمی در شهر اصفهان)» است که با راهنمایی نویسنده اول در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز انجام شده، همچنین تحت حمایت و پشتیبانی مادی و معنوی شهرداری اصفهان است.

** دکتري معماری، استادیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز. نویسنده مسئول ۰۹۱۴۴۱۱۹۴۰ m.gharehbaglou@tabriziau.ac.ir
*** کارشناس ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز tannaz.kargar@tabriziau.ac.ir

مقدمه

حالیست که متاسفانه عرصه دانشگاه‌های کشور با حصارى غالباً فلزى از سایر فضاهای شهر جدا شده و درب آن‌ها نیز غالباً حتى بر روی دانش‌پژوهان سایر مراکز بسته است و لذا از پتانسیل این عرصه‌های دانشگاهی در جهت ارتقای خلاقیت و بهره‌گیری بهینه از طبقه خلاق استفاده مناسبی نمی‌شود (رهگذر و شهابیان، ۱۳۹۱: ۷۲ و ۷۳). این پژوهش هدف خود را بر روی اثربخشی عرصه‌های فضاهای عمومی دانشگاهی در فراهم کردن حضور طبقه خلاق و همچنین ترویج فرهنگ خلاقیت متمرکز کرده است و سعی دارد با بررسی رابطه میان میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان از طریق فضای واسطه^۱، پتانسیل این فضا جهت تبدیل به خوشه خلاق شهری را مورد بررسی قرار داده و با بررسی معیارهای محیطی جاذب طبقه خلاق به ارایه راهکارهایی پیشنهادی در جهت تبدیل این فضای واسطه به فضایی با پتانسیل جذب طبقه خلاق و عموم و ترویج فرهنگ خلاقیت در جهت ایجاد رابطه مؤثر میان دانشگاه و شهر بپردازد.

روش پژوهش

شهر اصفهان با وجود قطب‌های ارزشمند تاریخی که مهم‌ترین آن میدان نقش جهان است، پتانسیل‌های بالایی در جهت تبدیل به شهر خلاق دارد. بنابراین با فرض این مسئله که در اکثر مواقع کل یک شهر نمی‌تواند یک شهر خلاق باشد، بلکه یک بخش یا بیش از یک بخش آن می‌تواند محیط خلاق باشد که به آنها خوشه‌های خلاق می‌گویند (Montgomery, 1998: 98). به بررسی فضاهای عمومی شهری در نقش خوشه‌های خلاق شهری پرداخته می‌شود و ویژگی‌های میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان به صورت انطباقی با ویژگی‌های خوشه‌های خلاق شهری مورد بررسی قرار می‌گیرد. بنابراین اگر در فضای واسطه میان این دو فضا بتوان پتانسیل‌های خوشه‌های خلاق شهری را شناسایی کرد، می‌توان ادعا کرد این فضا به عنوان فضای واسطه می‌تواند در جذب طبقه خلاق جامعه نقش مؤثری داشته باشد. لذا پژوهش در راستای بررسی مراحل زیر گام برمی‌دارد (نمودار ۱):

بنابراین این نوشتار با تعریف طبقه خلاق و معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در پی پاسخگویی به سؤالات زیر است:

* میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان به عنوان فضاهای شهری چه معیارهایی را در راستای انطباق با خوشه‌های خلاق شهری دارند؟

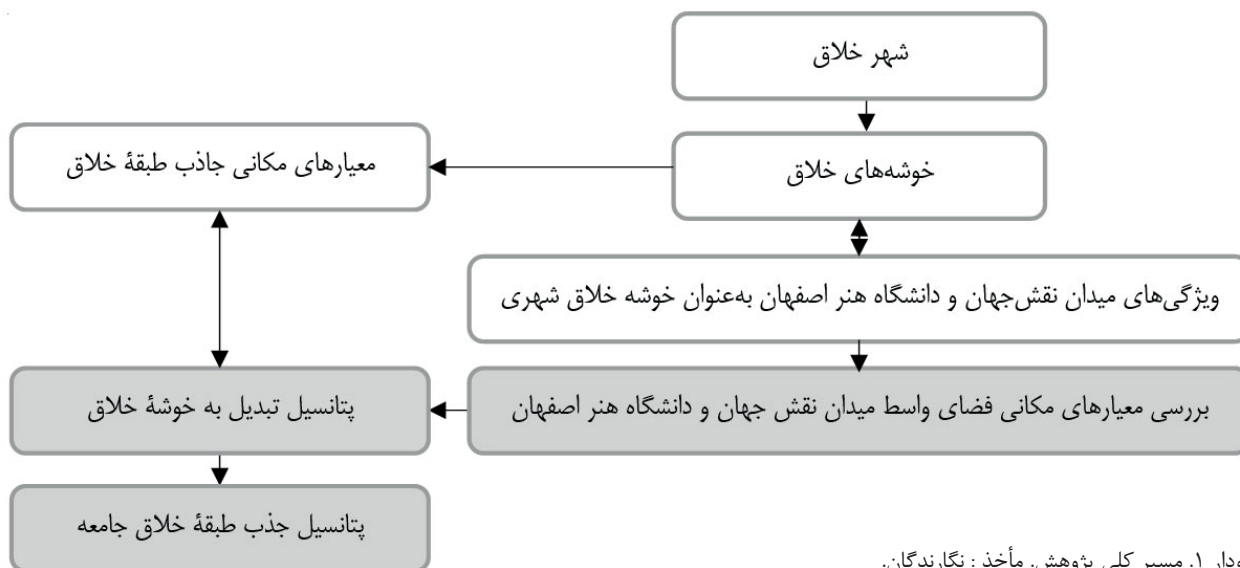
* فضای واسطه میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان چه پتانسیل‌هایی جهت تبدیل به خوشه‌ای خلاق دارد؟

* این فضا چگونه و به چه میزان در جذب و ترویج طبقه خلاق موفق بوده است؟

خلاقیت را توانایی آفرینش اندیشه‌های نو در سطح عالی می‌دانند که آمیزه‌ای از توان نوآوری، انعطاف‌پذیری و حساسیت در برابر باورهای موجود بوده، به فرد این توانایی را می‌دهد که همراه با اندیشه‌های منطقی و خردمندانه، به یافته‌های دیگری بیندیشد تا دستاوردهای سودمند برای خودش و دیگران داشته باشد. جوامع خلاق، پرورش‌دهنده رشد فردی، درخشان در پیشرفت‌های فرهنگی و فناوری، تولیدکننده شغل و ثروت و پذیرای تنوع شیوه زندگی و فرهنگ هستند (4: CCTF, 2008). شرایط اجتماعی جهان معاصر دیگر تلقی فردی از خلاقیت را قبول نمی‌کند و از دیدگاه اجتماعی فرهنگی خلاقیت به آنچه بستر خوانده می‌شود نیز نیاز دارد.

درباره شهرها و خوشه‌های خلاق اولین بار دبور^۱ (۱۹۶۷) مباحثی را تحت عنوان "شهر تماشایی یا شهر نمایش" مطرح می‌کند. بعد از آن چارلز لاندري^۲ (۱۹۹۵) نظریه پرداز شهری در خصوص مفهوم شهر خلاق در کتاب "شهر خلاق"^۳، اظهار می‌دارد که شهرها یک منبع حیاتی دارند و آن مردمانشان است. ریچارد فلوریدا^۴ نظریه پرداز "شهر خلاق" نیز برای اولین بار مفهوم "طبقه خلاق"^۵ را در سال ۲۰۰۲ در کتاب "ظهور طبقه خلاق"^۶ مطرح می‌کند. فرضیه فلوریدا این است که موفقیت اقتصادی یک شهر بر راهبردهای توسعه اقتصادی سنتی استوار نیست، بلکه بیشتر در گرو جذب استعداد خلاق است (Donegan & Lowe, 2008: 46). در سال ۲۰۰۷ نیز آلن اسکات^۷ با استفاده از ادبیاتی که ریچارد فلوریدا مطرح کرده بود، در ارتباط با شهرها و خوشه‌های خلاق، مباحثی را پیرامون چگونگی و امکان تبدیل ظرفیت‌های موجود در شهرها و خوشه‌های خلاق به سمت خلاقیت بیشتر مطرح کرده و خلاقیت را با استفاده از سیاست‌گذاری‌های منطقه‌ای به عنوان یک اصل در طراحی عنوان می‌داند (Scott, 2006). شهر خلاق مکانی برای رشد و نمو خلاقیت در دینامیک خوشه‌های خلاق^۸ است. در واقع شهرها و خوشه‌های خلاق، به معنای جامعه‌ای سیال شبکه‌بندی شده و باز، پذیرای مردم جدید بوده و به آسانی با ایده‌های تازه و گروه‌های مهاجر وفق یافته و تنوع سرمایه را ارج نهاده‌اند (Landry, 1995). مکان‌های پذیرا و متنوع، تعداد بیشتری از افراد دارای توانایی و خلاقیت که به ابداع و رشد نیرو می‌دهند را جذب می‌کنند (فلوریدا، ۱۳۹۰: ۸۷). از طرفی دیگر مکان‌های دارای تعداد بیشتر افراد مستعد، سریع‌تر رشد می‌کنند و بهتر می‌توانند استعدادها را به خود جذب کنند (همان: ۲۵).

دانشگاه به عنوان پرورش‌دهنده استعدادها و مهارت‌ها در زمینه تخصص‌های نظری و عملی و حرف گوناگون، محلی برای گردهمایی طبقه خلاق جامعه محسوب می‌شود. این در

نمودار ۱. مسیر کلی پژوهش. مأخذ: نگارندگان.

یک زیرساخت فرهنگی و اجتماعی محکم بنا شده، به واسطه تسهیلات و امکانات فرهنگی ممتازش، مرکز ثقل اشتغال خلاق است و سرمایه‌گذاری‌ها را به سمت خود جلب می‌کند (Garnham, 1990). نظریه شهر خلاق سعی دارد کیفیاتی را که تصویر ذهنی یک شهر را برای شهروندان زیباتر می‌کند، تقویت کند. خلاقیت به عنوان یک پیش‌زمینه و جزئی از هوش عمومی سنجیده می‌شود و افزایش توان نوآوری و تولید دانش در این راه از جمله شاخص‌های سنجش میزان پیشرفت اجتماعی به حساب می‌آید. شهر خلاق از ۴ منظر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

• **زیرساخت‌های هنری و فرهنگی:** کانون اغلب استراتژی‌ها و برنامه‌های شهری برای تبدیل به شهرهای خلاق، تحکیم و تقویت کالبد هنری و فرهنگی، مانند پشتیبانی از هنر و هنرمندان و زیرساخت‌های نهادی مورد نیاز است.

• **اقتصاد خلاق:** در کانون این نگرش، سه عنصر کلیدی میراث فرهنگی و هنری، صنایع تفریحی و رسانه، ارایه خدمات خلاق به کسب‌وکار وجود دارد. این خدمات، مهم‌ترین عنصر اقتصاد خلاق است، چرا که می‌تواند هر خدمت یا محصولی را صاحب ارزش کند.

• **شهر خلاق از منظر حضور طبقه خلاق:** "فلوریدا" (۲۰۰۲)، در بحث طبقه خلاق نگاه خود را به نقش خلاق افراد در عصر خلاقیت سوق می‌دهد. وی معتقد است دیگر مانند گذشته بنیان‌های اقتصاد جوامع و شرکت‌های بزرگ استوار نبوده و در مقابل نقش افراد در اقتصاد پررنگ‌تر می‌شود. طبق این تعریف، شهرهای خلاق همواره برای جلب، نگهداری و رشد شهروندان خلاق با یکدیگر رقابت می‌کنند. در واقع شهر خلاق شهری است که معیارهای شهرداری آن با شاخص‌های طبقه خلاق اندازه‌گیری می‌شود

جهت پاسخگویی به سؤالات پژوهش، این پژوهش در گام اول، با تعریفی از طبقه خلاق با رویکرد کیفی از طریق مطالعه نظری با روش تحلیل محتوای ادبیات موضوع به بررسی نقش خوشه‌های خلاق شهری در جذب طبقه خلاق جامعه و نقش مؤلفه‌های محیطی موجود در این مکان‌ها در جذب طبقه خلاق می‌پردازد. در گام دوم با رویکرد کیفی از طریق اطلاعات موجود در شهرداری، عکاسی و مشاهده طولانی مدت نقشه رفتاری کاربران به بررسی معیارهای موجود در میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان به عنوان خوشه‌های خلاق در شهر اصفهان از طریق انطباق با معیارهای خوشه‌های خلاق شهری می‌پردازد. سپس پتانسیل‌های مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان استخراج و چارچوب نظری تدوین می‌شود. در گام سوم با رویکرد کمی به شیوه پیمایشی به تحلیل پرسشنامه‌های طراحی شده بر مبنای چارچوب نظری، به وسیله نرم‌افزارهای آماری ای.کیو.اس^{۱۱} و اس.پی.اس.اس^{۱۲} جهت بررسی میزان معناداری معیارهای مکانی در جذب طبقه خلاق پرداخته شده و با استفاده از روش تحلیل عاملی معیارهای مکانی براساس اولویت طبقه‌بندی و مهم‌ترین معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق استخراج می‌شود. در گام نهایی با تحلیل اطلاعات به ارایه راهکارهایی پیشنهادی در فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان در جهت تبدیل به خوشه خلاق شهری با پتانسیل جذب طبقه خلاق پرداخته می‌شود.

مبانی نظری پژوهش

• شهر خلاق

شهر خلاق یک مجتمع شهری را توصیف می‌کند که بر مبنای

(Faist, et al, 2010: 345).

• **ترویج فرهنگ خلاقیت**: خلاقیت کسانی که در یک شهر زندگی کرده یا امور آن را در دست دارند، متضمن موفقیت آن شهر در دنیای آینده است. هر چقدر شهرها بزرگتر و پیچیدهتر شوند، قابلیت بیشتری برای تبدیل به لابراتوارهای تولید انواع راه‌حل فناورانه، مفهومی و اجتماعی پیدا می‌کنند (Landry, 1995: xiii).

طبقه خلاق

هنگامی که تحصیل بیشتر از هر زمان اهمیت دارد، موفقیت در سطوح مختلف مدرسه و دانشگاه تا حد زیادی با طبقه در ارتباط است (فلوریدا، ۱۳۹۰: ۲۱). ایده مطرح شده در تئوری فلوریدا که با عنوان «طبقه خلاق» معروف شده است، به طور خلاصه عبارت است از این‌که میزان توسعه اقتصادی شهر با میزان حضور و تمرکز متخصصین فناوری پیشرفته، هنرمندان، موسیقی‌دانان، و به طور کلی قشر فرهیخته جامعه که وی آنها را «طبقه خلاق» می‌خواند، بستگی مستقیم دارد. وی طبقه خلاق را به دو گروه هسته خلاق^{۱۴} و هسته فوق خلاق^{۱۵} تقسیم می‌کند گروه نخست شامل افرادی مانند پزشکان و وکلای که در طیف وسیعی از صنایع دانش‌محور نظیر بخش‌های مدرن، خدمات مالی، خدمات بهداشتی و حقوقی و مدیریت تجاری کار می‌کنند. گروه دوم مشتمل بر طیف وسیعی از جمله دانشمندان، مهندسان، شهرسازان، برنامه‌نویسان، اساتید دانشگاهی، شاعران، رمان‌نویسان، هنرمندان، بازیگران، مشاوران، محققان، تحلیل‌گران و سایر نخبگان است. فلوریدا معتقد است گروه اول در حل مسایل خلاق درگیر هستند، در حالی که گروه دوم اشکال یا طرح‌های جدیدی را پدید می‌آورند که به سرعت قابل انتقال و بی‌نهایت مفیدند. از مشخصه‌های طبقه خلاق این است که اعضای آن در فعالیت‌هایی تعامل پیدا می‌کنند که بتوانند «شکل‌های نو و خلاق» ایجاد کرده و علاقه به اشتراک‌گذاری ایدئولوژی و دنبال کردن هدف‌های مشترک دارند (Cameron, 2011: 282).

مطالعات فلوریدا نشان می‌دهد گروه‌ها و طبقات خلاق علاوه بر مزیت‌های شغلی، در انتخاب مکان زندگی و کار به شدت برای مشخصات مکانی به جهت داشتن روح مکان اهمیت قایل می‌شوند. این روح علاوه بر دارا بودن تسهیلات لازم برای زندگی فرد خلاق و خانواده، به باز و مداراگر بودن محیط، حضور افراد خلاق دیگر با سبک‌های زندگی متفاوت، امکان چالش و تأثیرگذاری در فضا، هم‌نشینی نو و کهنه و ترکیبی بودن فضاهای مصنوع، طبیعی و اجتماعی وابسته است. چیزی که افراد خلاق در اجتماعات به دنبال آن هستند تجربه‌های فراوان دارای کیفیت بالا، باز بودن جامعه و کشور

به روی همه‌گونه تنوع و گوناگونی و فرصتی است که هویت خود را به عنوان افراد خلاق ثابت کنند (فلوریدا، ۱۳۹۰: ۸۰). به نظر فلوریدا (۱۳۹۰) این طبقه خلاق است که باعث به وجود آمدن جامعه پویا، باز و روبه‌رشد شده و نخبگان دیگر را نیز به جامعه جذب می‌کند. از سوی دیگر جامعه‌ای، طبقه خلاق را به خود جذب می‌کند که دارای سه مشخصه اصلی فن‌آوری^{۱۶}، استعداد^{۱۷} و سازگاری^{۱۸} باشد. وجود هر سه در یک مکان لازم است ولی به تنهایی کافی نیست. در واقع افراد دارای استعداد، توانایی و ذوق به مکان‌هایی کشیده می‌شوند که به آنها تحمل کاری و محیط‌های اجتماعی ارایه می‌کنند (فلوریدا، ۱۳۹۰: ۳۴).

نقش خوشه‌های خلاق شهری در جذب طبقه خلاق

الف) فضای شهری به عنوان خوشه‌ای خلاق در جذب طبقه خلاق

شهر و فضاهای عمومی آن می‌توانند همان اندازه که در بی‌روح و منفعل کردن نظام اجتماعی مؤثرند، در افزایش خلاقیت فرهنگی و توسعه سرمایه فرهنگی تعمیم یافته در سطح جامعه نیز قدم بردارند. فضاهای عمومی شهری به عنوان آن بخش از فضای باز همگانی بیرونی که در آن تعاملات اجتماعی رخ می‌دهد، مکان‌هایی هستند که مردم می‌توانند در آن ساختارهای نوینی را بنا نهاده و هویت روشن و مشخص خود را تعریف کنند (حسین‌پور و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۴۲). این فضاها محل تبادل افکار و اطلاعات و مکانی برای شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی‌اند که افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی در آن سهیم‌اند. چنین فضاهایی بیش از آنکه تنها یک فضا باشند، یک تجربه‌اند، چنان‌که مردم در اثر مشارکت با یکدیگر در این فضاها ایده‌ها و خلاقیت‌های خود را تولید کرده و در معرض نمایش قرار می‌دهند. با توجه به این‌که افراد خلاق نیاز به فضایی برای زندگی، کار، الهام‌بخشی و نمایش کارهای خود دارند، فضاهای عمومی می‌توانند به کانونی جهت بروز خلاقیت و مکانی برای نشان دادن خلاقیت‌های هر شهروند باشند.

آنچه فضاهای عمومی را به لحاظ اجتماعی فعال می‌سازد، در درجه اول عوامل کالبدیست که بتواند زمینه‌ساز ورود و سپس توقف افراد درون فضا باشد که در این باره می‌توان به عواملی چون دسترسی‌ها، جاذبه‌های بصری، عوامل طبیعی و بسیاری عوامل دیگر از این دست اشاره کرد. اما آنچه بیش از ابعاد کالبدی در حضور و تعامل اجتماعی افراد مؤثر است، پیش‌بینی و خلق رویدادهای اجتماعی است که در عین ایجاد فرصت‌های مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، می‌تواند زمینه‌ساز ارتقا حس‌تعلق به مکان نیز باشد (Lennard & Lennard, 1984). مونتگومری^{۱۹} (۱۹۹۸) نیز

فضای عمومی که به عنوان مهم‌ترین عامل در شکل‌گیری شهر خلاق است، اگر از مزایا و ویژگی‌هایی مانند مشارکت، هویت‌بخشی، ارزش اقتصادی و سرزندگی شهری، تنوع، جذابیت به عنوان عوامل کیفیت‌بخش به فضای عمومی شهری و به دنبال آن ارتقای کیفیت زندگی شهروندان برخوردار باشد، می‌تواند نقش بسیار مهمی را به عنوان خوشه خلاق در ایجاد شهر خلاق داشته باشد (رحمتی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۵). ادبیات موضوع مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند که در قالب

یکی از دلایل مکان‌های موفق را در نوع فعالیت آن مکان‌ها می‌داند که باید در حد امکان متنوع باشند. بنابراین کیفیت مکان در فضای عمومی شهری نقش مهمی در جذب و حفظ طبقه خلاق دارد و آنچه حایز اهمیت و توجه است، به روز نگه داشتن فضای شهری و انطباق آن با نیازها، رفتار و فعالیت اجتماعی شهروندان طی دوران حاضر است (اصانلو، ۱۳۹۰: ۱۷) در واقع این طبقه مکان‌هایی را که ابداع‌گر، متنوع و مداراگر هستند، ترجیح می‌دهند و تفریحات خارج از سازمان را ارزشمند می‌دانند.

جدول ۱. معیارهای فضای عمومی شهری در نقش خوشه خلاق شهری. مأخذ: نگارندگان

منابع	شاخص‌ها	معیارهای فضای عمومی شهری در نقش خوشه خلاق شهری
Jones, et al, 2005	همبستگی اجتماعی	مشارکت
	ارتباطات متقابل چهره به چهره	
	تحرك فكر و اندیشه	
	اهمیت زیباسازی فضای عمومی شهری	
رحمتی و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۶	هنرهای بومی، صنایع دستی و شاخص‌های هنری	هویت‌بخشی
مجیدفر و محمدی، ۱۳۸۹: ۱۹	فضاهای باثبات و اطمینان‌بخش	ارزش اقتصادی
	مکان نمایش نمایشگاه‌ها و گالری‌ها	
	جذب گردشگران	
احمدی، ۱۳۸۷: ۱۴۳	نمایش و فروش محصولات خلاق	
رفیعیان و حسین‌پور، ۱۳۹۱: ۲۸ و گهله، ۱۳۸۱: ۳۰	توجه به جنبه مطلوب کیفی فضا مانند تنوع، جذابیت و سرزندگی	جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری
رنجبر، مطایبی، ۱۳۸۹: ۲ و Hartmann, 2008: 1	میزان استفاده مردم از فضای عمومی شهری	
تیمر ^{۲۰} ، کیت‌سیمور ^{۲۱} ، ۱۳۸۵: ۳۲ و Hartmann, 2008: 1	عرصه فعالیت‌های انتخابی بسیار	
	ملاحظات زیبایی‌شناسانه	
تیمر، کیت‌سیمور، ۱۳۸۵: ۳۲ و رنجبر، مطایبی، ۱۳۸۹: ۲	جمع شدن شهروندان و میزان پذیرایی طیف‌های مختلف اجتماعی	
تیمر، کیت‌سیمور، ۱۳۸۵: ۳۲ و شارع‌پور، ۱۳۸۹: ۲۱۸	تنوع عملکردی (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ...)	
رحمتی و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۶	مکانی برای یادگیری	
رحمتی و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۷	دعوت‌کنندگی محیط پیرامون	
فلوریدا، ۱۳۹۰: ۸۰	سنجش درجه پذیرا بودن	
Hartmann, 2008: 1	استقرار کاربری‌های ۲۴ ساعته	
	برگزاری جشن‌ها و جشنواره‌ها	
	ایمنی و امنیت	
	دسترسی آسان	

جدول ۱ ارایه می‌شوند.

ب) جذب طبقه خلاق و ترویج فرهنگ خلاقیت در عرصه دانشگاه

دانشگاه‌ها دارای ارزشمند شهرها و مکان گردهمایی افرادی است که استعداد و نیروی فکری خلاق جامعه به شمار می‌روند (Yang & Hua, 2008: 1). دانشگاه‌ها به عنوان مکانی برای ظهور و بروز ایده‌های نوین و گشایش دریچه‌های علم و هنر، پرورش‌دهنده طبقه خلاق جامعه محسوب می‌شوند و از این رو می‌توانند در روند ارتقای خلاقیت جامعه تأثیر عمیقی داشته باشند (رهگذر و شهابیان، ۱۳۹۱: ۶۷). این مکان‌ها از طریق جذب افراد خلاق و اشاعه سریع و گسترده دانشی که خلق می‌کنند، دارای تأثیر بیشتری در اقتصاد ملی و همچنین رشد منطقه‌ای خواهند بود (فلوریدا، ۱۳۹۰: ۲۳۱). فلوریدا (۱۳۹۰) معتقد است که "دانشگاه‌ها بارز هستند، تنها نه از این جهت که فناوری تولید می‌کنند، بلکه بسیار مهم‌تر از آن، جاذب توانایی و پرورش‌دهنده تنوع و تحمل هم هستند". همچنین لاندردی (۱۹۹۵) به اهمیت محیط‌های فرهنگی خصوصاً دانشگاه‌ها در شکل‌گیری شهر خلاق اشاره می‌کند.

عرصه دانشگاه می‌تواند با ارایه راه‌های زیادی برای مردم یک حس اصیل از جامعه ایجاد کند و باعث برقراری تعامل میان مردم در فضاهای بین‌ساختمان‌ها شود. برای خلق چنین تعاملاتی، لازم است عرصه دانشگاه تامین‌کننده طیفی از فعالیت‌ها و فضاهای عمومی باشد که یکدیگر را پشتیبانی می‌کنند (Roberts, 2006: 331) همانند نیازهای احساسی و اجتماعی مردمی که آنجا کار و زندگی می‌کنند. موفق‌ترین عرصه‌های دانشگاهی همان اندازه به

رویاری با این نیازها می‌اندیشند که به توسعه امکانات توجه دارند. همچنین عرصه دانشگاه بستری مناسب برای نیل به اهداف شهر خلاق است. این مکان علاوه بر پذیرش طبقه خلاق، بستری مناسب برای فعالیت‌ها و رویدادهای خلاقانه به شمار می‌رود. ارتباط این فعالیت‌ها با محیط شهری و شهروندان باعث افزایش خلاقیت عمومی خواهد شد (رهگذر و شهابیان، ۱۳۹۱: ۶۷). در بسیاری از کشورهای توسعه یافته به دلیل نفوذ پذیری نسبتاً مناسب لبه‌های دانشگاه، رابطه مؤثری میان دانشگاه و مردم شهر برقرار است. عرصه دانشگاه به عنوان فضای شهری توانسته محل رویاری دانشجویان علوم مختلف و مردم شهر باشد، تأثیر ضمنی اما عمیقی بر غنی‌سازی زمان گذران اوقات فراغت روزمره مردم بگذارد و نقش پرورش‌دهنده روح خلاقیت را در مردم ایفا کند (همان: ۶۷). این در حالی است که کشور ایران این نیاز را به درستی سازمان‌دهی نمی‌کند.

به منظور بهبود کارکرد عرصه دانشگاه و ارتقای ادراک دانشگاهیان و جامعه اطراف از این مکان، یک چارچوب برای دانشجویان و سایر ذی‌نفعان تدوین شده و از این راه به شناسایی بهتر مسایل، مشکلات و راه‌حل‌های بالقوه مربوط به ایجاد عرصه دانشگاه پرداخته می‌شود که راهگشای اهداف شهر خلاق است (Walljasper, 2012). والجاسپر^{۲۲} (۲۰۱۲) طیف وسیعی از فعالیت‌ها و حوادثی که در محوطه دانشگاه اتفاق می‌افتد را تجزیه و تحلیل کرده و از مصاحبه با دانشجویان و مشاهده فعالیت‌ها و سپس تجزیه و تحلیل شرایط و فرصت‌های موجود در چندین دانشگاه، ویژگی‌های اشاره شده در جدول ۲ را به عنوان چارچوب مؤثر در جذب طبقه خلاق در دانشگاه مطرح می‌کند.

جدول ۲. معیارهای مؤثر در جذب طبقه خلاق در دانشگاه. مأخذ: Walljasper, 2012.

مقیاس	معیارهای مؤثر در جذب طبقه خلاق در دانشگاه	شاخص‌ها
۱.۰	عرصه دانشگاه واسط با جامعه وسیع‌تر	هم‌پوشانی این عرصه‌ها با برگزاری کارگاه‌هایی که جامعه را در این فضای واسط گرد هم بیاورد. پر کردن خلایق شهر و دانشگاه.
	کاربری زمین عرصه دانشگاه	کاربری سازگار با وضع موجود (معماری و عملکرد). تشویق دانشجویان به زندگی شهری.
۲.۰	سیستم اطلاع‌رسانی و راه‌یابی	راه‌یابی سریع و آسان در سراسر محوطه دانشگاه. دسترسی به اطلاعات به صورت قابل درک و سریع‌الانتقال برای همه اقشار جامعه.
	دسترسی به فضاهای مختلف دانشگاه و حفظ گردش درونی آن	توانایی حرکت آسان و ایمن پیاده، دوچرخه و وسیله نقلیه در عرصه دانشگاه. حرکت پیاده دانشجویان بین کلاس‌های درس. حرکت وسیله نقلیه اضطراری در مراکز پزشکی. انواع گزینه‌های متنوع حمل و نقل.
	حفظ محیطی امن و سالم	حفظ امنیت ورودی دانشگاه. نوع نورپردازی در شب. نوع طراحی کالبدی ساختمان‌های دانشگاه. میزان شفافیت طبقه همکف ساختمان‌ها.
۳.۰	خلق مکان‌های گردهمایی موفق برای زندگی عرصه دانشگاه	شناسایی مصارف عام و خاص از عرصه عمومی دانشگاه. توصیه‌هایی برای میدانچه‌ها، حیاط‌ها و دیگر فضاهای اصلی عرصه عمومی دانشگاه.

بررسی پتانسیل‌های فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان (تصویر ۱) به این علت است که میدان نقش جهان به عنوان میدانی فراملی و فضای عمومی شهری مطرح است که با توجه به فعالیت بدنه‌های میدان و اتفاقات و ویژگی‌های محیطی موجود در این فضا (جدول ۳) به عنوان خوشه خلاق شهری مطرح است. این خوشه توانسته بخش بزرگی از افراد خلاق را به خود جذب، حفظ و اشتغال‌زایی کرده و به عنوان یک خوشه اقتصادی خلاق فعال مطرح باشد. همچنین دانشگاه هنر اصفهان به علت جذب و پرورش طبقه خلاق جامعه و ویژگی‌های موجود در آن (جدول ۴)، به عنوان یک خوشه خلاق شهری است که با همجواری میدان نقش جهان، دارای بافت تاریخی و پذیرای دانشجویان در سه رشته معماری، شهرسازی و طراحی صنعتی است. با پیش‌فرض تعریف طبقه خلاق این اقشار پتانسیل تبدیل به هسته فوق خلاق جامعه را دارند، بنابراین دانشجویان این دانشگاه به عنوان جامعه آماری مورد پژوهی انتخاب شدند. با توجه به اینکه میدان نقش جهان به عنوان فضای شهری با شهر و مردم در ارتباط است، با ارتباط دانشگاه با فضای شهری، طبقه خلاق موجود در دانشگاه نیز با شهر ارتباط برقرار می‌کنند. بنابراین زمینه برای جذب سایر افراد طبقه خلاق و ترویج فرهنگ خلاقیت فراهم می‌شود که این ارتباط از طریق همین فضای واسط امکان‌پذیر است. در این بخش پتانسیل‌های جاذب طبقه خلاق در این سایت مورد بررسی قرار گرفته و پتانسیل‌های جاذب طبقه خلاق در این فضا با رابطه تعاملی معیارهای مستخرج از میدان نقش جهان (رجوع شود به جدول ۳) و دانشگاه هنر اصفهان (رجوع شود به جدول ۴) به صورت الگوی عملیاتی پژوهش ارائه می‌شوند (جدول ۵).

تصویر ۱. فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان. مأخذ: Google Earth.

مورد پژوهی (پتانسیل‌های فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان در نقش خوشه خلاق شهری) یکی از اصلی‌ترین معیارهای انتخاب یک شهر به عنوان شهر خلاق، دارا بودن معیارهای فرهنگی است. بنابراین بسیاری از کلان‌شهرهای ایران مانند تهران، مشهد، اصفهان، تبریز، شیراز، قم و ... با دارا بودن ویژگی‌های فرهنگی و میراث تاریخی پتانسیل تبدیل به شهر خلاق را دارند (کیقبادی و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۷). شهر اصفهان نیز که به عنوان پایتخت فرهنگی ایران اسلامی مطرح است، با داشتن قطب‌های تاریخی مانند میدان نقش جهان و صنایع دستی مانند میناکاری، منبت‌کاری، ترمه‌دوزی و بسیاری از صنایع از این دست که نقش بزرگی در اقتصاد خلاق دارند، به عنوان شهری پویا، زنده، مردم‌محور و دارای تنوع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، پتانسیل حرکت به سمت شهر خلاق را دارد.

با توجه به اینکه هدف مورد پژوهی، سنجش معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در بخشی از شهر اصفهان است که به دلیل قرارگیری در مجاورت میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان پتانسیل‌هایی جهت تبدیل به خوشه خلاق شهری و جذب طبقه خلاق را دارد، در ابتدا ویژگی‌های میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان به صورت تطبیقی با ویژگی‌های خوشه‌های خلاق شهری مورد مطالعه و بررسی کیفی و تحلیلی قرار می‌گیرند.

با توجه به مزایا و ویژگی‌های مطرح شده در فضای عمومی شهری در نقش خوشه خلاق شهری (رجوع شود به جدول ۱) و بررسی تطبیقی میان ویژگی‌های موجود در فضاهای عمومی شهری مؤثر در جذب طبقه خلاق و مؤلفه‌های محیطی موجود در میدان نقش جهان، ویژگی‌هایی استنتاج می‌شود که می‌تواند میدان نقش جهان را در راستای معیارهای خوشه‌های خلاق شهری جای دهد (جدول ۳).

دانشگاه هنر اصفهان به علت قرارگیری در بطن ساختمان‌های ارزشمند تاریخی یکی از غنی‌ترین دانشگاه‌های ایران از نظر بهره‌مندی از فضای ایده‌آل هنری است. این دانشگاه که با هدف حفظ و مرمت آثار تاریخی در محدوده‌ای تاریخی واقع در عمارت توحیدخانه احداث شده، می‌تواند به عنوان خوشه‌ای خلاق در جذب طبقه خلاق و ترویج فرهنگ خلاقیت راهگشا باشد.

با توجه به مفاهیم مطرح به عنوان معیارهای مؤثر در جذب طبقه خلاق در فضای دانشگاه در نقش خوشه خلاق شهری (رجوع شود به جدول ۲)، با مقایسه تطبیقی این معیارها با ویژگی‌های دانشگاه هنر اصفهان، می‌توان به تحلیل‌هایی دست یافت که در جهت رسیدن این خوشه به معیارهای شهر خلاق باشد (جدول ۴).

جدول ۳. ویژگی‌های میدان نقش جهان به عنوان خوشه خلاق در شهر اصفهان. مأخذ: نگارندگان.

ویژگی‌های محیطی موجود در میدان نقش جهان	معیارهای فضای شهری خلاق
فضاهایی مانند کارگاه‌های هنری برای فراهم کردن زمینه بروز خلاقیت شهروندان به ویژه کودکان، نوجوانان و جوانان.	مشارکت
امکان برقراری ارتباط مردم با متخصصان حرفه‌ای هنر در حیطه‌های مختلف، در فضاهای چندمنظوره عمومی.	
ارتباطات متقابل چهره به چهره مردم در فضای میدان.	
تحرك فكر و اندیشه به علت وجود کاربری‌های انعطاف پذیر.	
دخیل شدن مردم توسط فروشندگان آثار هنری در نمایش چگونگی روند خلق آثار مثل میناکاری، منبت کاری، ترمه و	
حمایت از هنرهای بومی و محلی و صنایع دستی و شاخص‌های هنری و تاریخ و فرهنگ بومی اصفهان.	هویت بخشی
حمایت از هنرمندان و افراد خلاق به ویژه جوانان به منظور خلق آثار هنری و فعال سازی محیط‌های شهری و فراهم کردن زمینه حضور آثار و افراد در جشنواره‌های مختلف و نمایش آثار آنها در نمایشگاه‌های شهری.	
وجود کسب و کارهای خلاق.	ارزش اقتصادی
نمایش و فروش محصولات خلاق.	
جذب گردشگران و علاقه‌مندان به هنر.	
وجود فعالیتهایی جهت اثرگذاری بر ذهن و ایجاد حس مکان مانند درشکه‌سواری و ...	جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری
وجود عناصر سبز و آب‌نما و فضاهای ملموس با آنها.	
امکان برگزاری فعالیت‌ها، جشن‌ها، جشنواره‌ها و جمع کردن مردم در کنار هم در فضای میدان.	
امکان استفاده مردم از میدان در ساعات مختلف شبانه‌روز.	
بالا بودن کیفیت محیطی میدان.	
چندعملکردی بودن میدان از جنبه‌های متفاوت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ...	
امکان یادگیری هنرهای متنوع در عرصه میدان و بازارهای اطراف.	
بستری برای خلق رویدادهای متنوع.	
پذیرای قومیت‌ها، ملل و فرهنگ‌های متفاوت و طیف‌های مختلف اجتماعی.	
تنوع تخصص‌ها و فنون موجود در بازار و میدان.	
وجود فعالیتهای انتخابی بسیار.	
برگزاری جشنواره‌ها، کارگاه‌ها و نمایشگاه‌ها برای گروه‌های مختلف سنی و خانواده‌ها و ایجاد خانه‌های هنر برای حمایت از طرح‌های خلاقانه.	
ایمنی و امنیت و باز بودن محیط میدان.	
دسترسی آسان و سریع به هر نقطه از میدان؛	
دعوت‌کنندگی بالای بازارها و آثار تاریخی موجود در عرصه میدان.	

جامعه آماری

با توجه به اینکه هدف از این پژوهش سنجش معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان است و جامعه دانشگاهی، مهندسان، معماران، طراحان و هنرمندان به عنوان طبقه خلاق محسوب می‌شوند، به منظور تدقیق جامعه و جلوگیری از بروز خطا در

انتخاب نمونه آماری جامعه آماری، دانشجویان دانشگاه هنر اصفهان به عنوان کاربران فضای واسط انتخاب شدند که جزء هسته فوق خلاق جامعه یا پتانسیل تبدیل به هسته فوق خلاق را داشتند. این گروه طبق مشاهدات میدانی بیشترین ارتباط را با فضای واسط دانشگاه هنر اصفهان و میدان نقش جهان داشته و جزء رهگذران، کسبه یا گردشگرانی نبودند که تنها

جدول ۴. ویژگی‌های دانشگاه هنر اصفهان به عنوان خوشه خلاق در شهر اصفهان. مأخذ: نگارندگان.

مقیاس	معیارهای مؤثر در جذب طبقه خلاق در دانشگاه	ویژگی‌های محیطی موجود در دانشگاه هنر اصفهان	
کلاس	واسط با جامعه وسیع تر	ایجاد محیطی با طیف متنوعی از دانشجویان، اساتید، هنرمندان و علاقه‌مندان به هنر	
		مکانی با معماری جذاب برای هنرمندان	
		ایجاد قابلیت‌های هنری در افراد و پرورش استعدادها	
		آماده‌سازی دانشگاه برای ورود به عرصه بازار	
		فراهم کردن فرصت‌های شغلی و کارآفرینی به دلیل ارتباطات قوی میان رشته‌های مختلف هنری	
		قابلیت افراد برای کار در خارج از دانشگاه را افزایش می‌دهد	
مکان	سیستم اطلاع‌رسانی و راه‌یابی	معماری و عملکرد سازگار با وضع موجود از منظر تاریخی و فرهنگی	
		امکان قرارگیری در معرض هنرهای متنوع از جمله موزه هنرهای معاصر و تزئینی	
		ارتباط دانشجویان با یکدیگر در تبدیل ایده‌های نوآورانه به عمل	
بهد	دسترسی به دانشگاه و حفظ گردش درونی آن	ارتباط لبه دانشگاه با مساجد و آثار تاریخی مشهور	
		برقراری ارتباط قوی دانشگاه با موسسات هنری به طوری که محوطه دانشگاه خانه دوم این موسسات محسوب می‌شود همانند نمایشگاه‌های هنری برای موسسات خیریه	
		امکان حرکت آسان و سریع پیاده دانشجویان در عرصه دانشگاه	
		امکان پیاده‌روی، نشستن، سکون و حرکت در محوطه دانشگاه	
بهد	حفظ محیطی امن و سالم	حرکت آسان و ایمن پیاده	
		حفظ امنیت ورودی دانشگاه از طریق مامورین انتظامات	
		طراحی کالبدی کاملا درونگرا	
		وجود میدانچه‌ها و حیاطها در محوطه دانشگاه مؤثر در شکل‌گیری پاتوق‌های گپ و گفتگو	
	خلق مکان‌های گردهمایی موفق	فراهم بودن بستری برای اجرای تئاتر و نمایش در عمارت توحیدخانه	در معرض عموم قرار دادن نمایشگاه‌های هنرهای بصری در عرصه دانشگاه
			برگزاری نمایشگاه‌ها و گالری‌های ادواری و مناسبتی به صورت هر چند وقت یکبار و مداوم با حضور دانشجویان، هنرمندان و هنردوستان.

شدند و به منظور برطرف کردن هرگونه ابهام از طرف پرسش‌شوندگان، آزمون به صورت حضوری توسط نگارندگان بین دانشجویان در محل دانشگاه هنر اصفهان صورت گرفت تا در صورت بروز هرگونه ابهام و سؤال، پاسخ‌گویی صورت گیرد.

اعتبار و روایی پژوهش

اولین آزمون روایی تحلیل‌عاملی، آزمون کی.ام.ا و سطح معناداری بارتلت^{۲۴} است. زمانی که مقدار کی.ام.ا بزرگ‌تر

برای عبور از این فضا استفاده می‌کردند و امکان بروز خطا در نمونه آماری را محتمل می‌کردند. میزان این جامعه آماری طبق اطلاعات روز موجود در سایت دانشگاه هنر اصفهان ۵۴۴ نفر بود (www.aui.ac.ir) که در سه رشته معماری، شهرسازی و طراحی صنعتی در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا در حال تحصیل بودند. حجم نمونه آماری با توجه به محدود بودن حجم جامعه، طبق جدول مورگان^{۲۳} ۲۲۷ نفر محاسبه شد. پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی در بین اعضای جامعه آماری پراکنده

جدول ۵. الگوی عملیاتی پژوهش: پتانسیل‌های فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان. مأخذ: نگارندگان.

ویژگی‌های دانشگاه هنر اصفهان به عنوان خوشه‌ی خلاق						پتانسیل‌های فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان	
خرد		میان		کلان			
خلق مکان‌های گردهمایی موفق	حفظ محیطی امن و سالم	دسترسی و حفظ گردش درونی آن	سیستم اطلاع‌رسانی و راه‌یابی	کاربری زمین عرصه	واسط با جامعه‌ی وسیع‌تر	ویژگی‌های میدان نقش جهان به عنوان خوشه‌ی خلاق	
امکان برگزاری جشنواره‌ها، کارگاه‌ها و نمایشگاه‌ها برای گروه‌های مختلف سنی	وجود امنیت با نظارت اجتماعی افراد حاضر		امکان حضور افراد و سوال از همدیگر در مورد مسیریابی		امکان افزایش ارتباطات چهره به چهره در فضای سبز طبیعی		مشارکت
مکانی برای گذران اوقات فراغت خارج از دانشگاهیان	زندگی خیابانی فعال خیابان همجوار با فضای هم‌پيوند		وجود عناصر شاخص کالبدی به عنوان نشانه		همجواری با آثار تاریخی و مساجد مشهور		هویت بخشی
مکان تجمع دانشگاهیان، دانش‌آموزان، هنرمندان، خردفروشان، فرهنگیان، محققان و همه‌ی ساکنین			امکان مسیر میان‌بر از دانشگاه به عرصه‌ی میدان از طریق این فضا	سرمایه‌گذاری جهت تبدیل به عرصه‌ی فضای باز همگانی دانشگاه	قابلیت جذب سرمایه‌گذاری برای ارتباط دانشگاه با شهر		ارزش اقتصادی
مداراگر بودن - محیط به روی همه‌ی گروه‌ها و اقشار وجود - فضاهای متنوع برای اجرای هنرهایی از جمله موسیقی و فراهم کردن بستری برای اجرای نمایش	توجه به روشنایی و امنیت فضا عدم وجود - جداره‌های صلب امکان پیاده‌روی، نشستن، سکون و حرکت وجود مکان‌ها - های دنج اما امن در کنار مکان‌های پررفت‌وآمد	دسترسی - مسیرهای پیاده‌ی جذاب به لحاظ بصری به فضای باز و سبز اختصاص - بخشی از سایت به پارکینگ دوچرخه و سواره سامانه‌های - حمل و نقل مناسب برای رفاه عموم و دسترسی آسان خوانایی مسیر - دسترسی	استفاده‌ی گسترده از مناظر طبیعی به عنوان فضاهای ارتباطی	امکان - استفاده‌ی مردم از فضا در ساعات مختلف شبانه‌روز کاربری‌های - جاذب مردم در عرصه‌ی فضای هم‌پيوند	وجود - فضاهای تجربه‌محور کاربری‌های - خدمات‌رسان در اطراف سایت ارتباط - عرصه با بافت پیرامون و خیابان اصلی		جذابیت تنوع و سرزندگی شهری

جدول ۶. آزمون کی.ام.او و سطح معناداری بارتلت. مأخذ: خروجی نرم‌افزار.

از ۰/۶ باشد، به راحتی می‌توان تحلیل‌عاملی کرد. هرچه این مقدار بیشتر باشد، مناسب‌تر و کیفیت نمونه‌برداری بیشتر خواهد بود در این پژوهش این ضریب ۰/۷۷۸ است (جدول ۶). پایایی پرسشنامه نیز با میزان ضریب آلفای کرونباخ^{۲۵} ۰/۸۶۸ در سطح بالایی مورد تأیید قرار گرفت. جهت تأیید اعتبار نتایج از شاخص‌های برازش مناسب الگو، شامل نیکویی برازش^{۲۶}، نیکویی برازش اصلاح شده^{۲۷}، شاخص برازش تطبیقی^{۲۸}، ریشه میانگین مربعات خطای برآورد^{۲۹} و مجذور

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		0/778
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2092/646
	df	528
	Sig.	0/000

خلاق

در این روش ابتدا درصد مؤلفه‌های طیف لیکرت به شرح جدول ۸ محاسبه شد که بالاترین میزان جذب مؤلفه‌ها، به ترتیب مربوط به مؤلفهٔ هویت‌بخشی در مقیاس کلان با زیرمؤلفهٔ "همجواری با آثار تاریخی و مساجد" با میزان جذب %۴۷/۵۷ و مؤلفهٔ جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری در مقیاس میانه با زیرمؤلفهٔ "خوانایی مسیر دسترسی (استفاده از ورودی فضای سبز جهت ورود به دانشگاه هنر اصفهان)" با میزان جذب %۳۹/۶۷ بودند. پایین‌ترین میزان جذب مؤلفه‌ها به ترتیب مربوط به مؤلفهٔ هویت‌بخشی در مقیاس خرد با زیرمؤلفهٔ "مکانی برای گذران اوقات فراغت خارج از دانشگاه دانشگاهیان (درون فضای واسط)" با میزان جذب %۳۱/۲۷ و مؤلفهٔ جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری در مقیاس میانه با زیرمؤلفهٔ "سامانه‌های حمل و نقل مناسب برای رفاه عموم و دسترسی آسان" با میزان جذب %۲۸/۶۳ بودند و سایر مؤلفه‌ها درصد جذب از متوسط تا زیاد را به خود اختصاص داده بودند.

ب) روش دوم: الگوسازی معادله‌های ساختاری

در این روش در مراحل ارزیابی، الگوسازی معادله‌های ساختاری ضمن بررسی میزان انطباق داده‌ها و الگوی پژوهش به منظور مناسب بودن برازش، معناداری روابط در الگوی برازش یافته‌ها، آزمون می‌شود. بر این مبنا، از "تحلیل عامل تأییدی" و "الگوسازی معادله‌های ساختاری" برای ارزیابی الگوی پژوهش استفاده شده است.

• در مرحلهٔ اول از تحلیل عامل تأییدی برای ارزیابی برازندگی الگوهای اندازه‌گیری عوامل نهفته استفاده شد و بررسی شد که تا چه میزان عوامل مشاهده شده، درستی ساختار نهفته در پژوهش را اندازه‌گیری می‌کنند.

• در مرحلهٔ دوم از الگوسازی معادله‌های ساختاری برای

خی^{۳۰} استفاده شده است. الگویی از برازش مناسب برخوردار است که مقدار نیکویی برازش و نیکویی برازش اصلاح شده بیشتر از ۰/۶ باشد. در این الگو شاخص نیکویی برازش ۰/۸۶، شاخص برازش اصلاح شده ۰/۷۶۷، شاخص برازش تطبیقی ۰/۸۳، ریشهٔ میانگین مربعات خطای برآورد ۰/۰۹۸، مجذور خی بر درجهٔ آزادی ۲/۹۴ است. با توجه به نتایج تحلیل عامل تأییدی و شاخص‌های ارزیابی، الگوهای اندازه‌گیری از برازش قابل قبولی برخوردار است (جدول ۶).

یافته‌های پژوهش

در این مورد پژوهی تعداد نمونه آماری ۲۲۷ نفر بودند که اطلاعات فردی نمونه آماری به شرح جدول ۷ تنظیم شدند. در این پژوهش از دو روش مکمل به منظور تحلیل داده‌های آماری استفاده شد. روش اول به منظور به دست آوردن میزان جذب معیارهای محیطی جاذب طبقهٔ خلاق از پرسشنامه‌ای که توسط طیف لیکرت^{۳۱} تنظیم شده بود، مورد واکاوی قرار گرفت و در روش دوم رابطهٔ معناداری میان متغیرها و تأثیر معیارهای محیطی جاذب طبقهٔ خلاق بر روی میزان جذب مورد بررسی قرار گرفت. علت استفاده از روش اول به دست آوردن میزان جذب معیارهای محیطی جاذب طبقهٔ خلاق است و علت استفاده از روش دوم به دست آوردن میزان معناداری معیارهای محیطی جاذب طبقهٔ خلاق بر روی میزان جذب است. بنابراین اگر در روش دوم متغیرها از لحاظ معناداری قابل قبول شوند، میزان جذب متغیرهای معنادار با استفاده از روش اول تأثیر بالایی در قوت و ضعف این معیارهای محیطی بر روی افراد در سایت مورد بررسی داشته و در نهایت در این راستا می‌توان راهکارهای پیشنهادی دقیقی با توجه به این دو روش داده شود (جدول ۷).

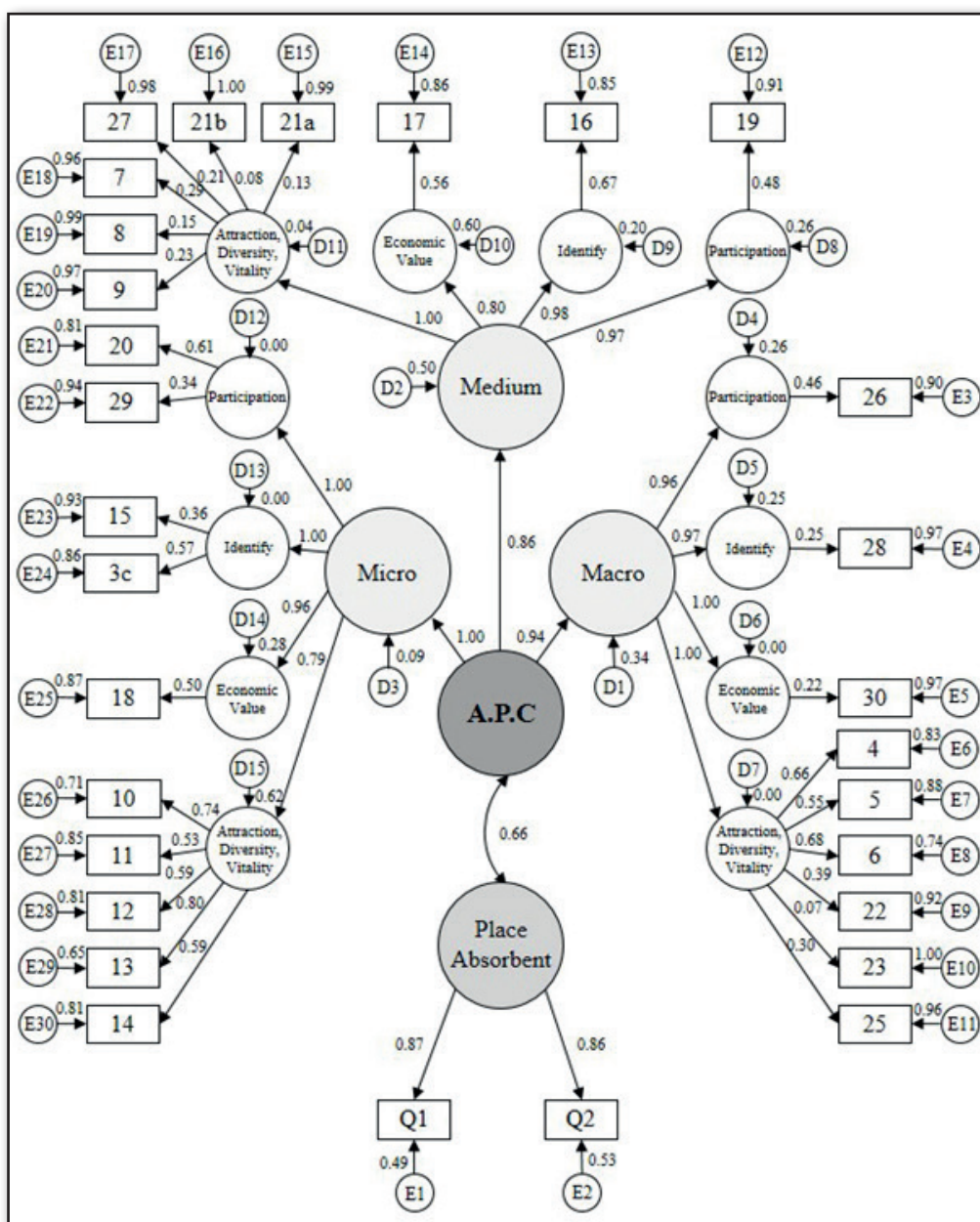
الف) روش اول: میزان جذب معیارهای مکانی جاذب طبقهٔ

درصد	نوع متغیر	متغیر
۴۶/۶۹	مرد	جنس
۵۳/۳۱	زن	سن
۷۴	۲۳-۱۸	سن
۱۹/۸۲	۲۷-۲۳	سن
۶/۱۶	۳۲-۲۸	سن
۷۹/۳۹	کارشناسی	میزان تحصیلات
۱۸/۹۴	کارشناسی ارشد	میزان تحصیلات
۱/۴	دکتر	میزان تحصیلات
۴۱/۸۵	معماری	رشتهٔ تحصیلی
۳۳/۰۳	شهرسازی	رشتهٔ تحصیلی
۱۴/۵۳	طراحی صنعتی	رشتهٔ تحصیلی
۱۰/۵۷	سایر رشته‌ها	رشتهٔ تحصیلی

جدول ۷. درصد متغیرهای سن، جنس، میزان تحصیلات و رشتهٔ تحصیلی. مأخذ: نگارندگان.

(نمودار ۲). در مرحله قبل از ارزیابی الگوی فرضی، از الگوی تحلیل عامل تأییدی به منظور اندازه‌گیری برازندگی عوامل نهفته الگوی نظری، اجرا شد. جهت نیل به الگوی برازنده، غربالگری صورت گرفت و سنج‌های متناقض با برازش مجموعه حذف شدند. در نمودار ۲ دایره‌های بزرگ معرف عوامل نهفته، مستطیل‌ها معرف سنج‌های اندازه‌گیری مربوط به آن عوامل و دایره‌های کوچک نشان‌دهنده مقداری از واریانس تعیین نشده برای هر متغیر است. در این الگو ابتدا میزان جذب با دو معیار مکان مطلوب و پیشنهاد مکان به دیگران ارزیابی شد (جدول ۹). سپس این الگو با الگوی ارزیابی سه‌بعدی معیارهای جذب تلفیق شد و سهم هر بعد در میزان جذب ارزیابی شده در سه

ارزیابی الگوی فرضی استفاده شد. نرم‌افزار مورد استفاده برای محاسبه "الگوسازی معادله‌های ساختاری" در این پژوهش نرم‌افزار ای.کیو.اس است که ترکیبی از تحلیل مسیر، الگوسازی علی با متغیرهای پنهان و رگرسیون‌های چندگانه را مورد استفاده قرار می‌دهد. برای ارزیابی با نرم‌افزار، ابتدا آماده‌سازی داده‌ها به کمک برنامه اس.پی.اس صورت گرفت و تدوین، تشخیص، برآورد آزمون، اصلاح و اعتبارسنجی نهایی الگوهای نظری به وسیله نرم‌افزار ای.کیو.اس انجام گرفت. جهت سنجش الگوی نظری پژوهش، این الگو (جدول ۵) با اطلاعات مستخرج از موردپژوهی پژوهش مجدداً با استفاده از "الگوسازی معادله‌های ساختاری" مورد ارزیابی قرار گرفت

نمودار ۲. الگوی معادله ساختاری معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط. مأخذ: نگارندگان براساس خروجی نرم‌افزار.

جدول ۸. میزان جذب معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان. مأخذ: نگارندگان.

معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق	خیلی کم (۱)	کم (۲)	متوسط (۳)	زیاد (۴)	خیلی زیاد (۵)
۱ مکانی مطلوب برای گذران اوقات فراغت	۱۰/۱۳	۱۱/۸۹	۲۹/۰۷	۲۵/۹۹	۲۲/۹۰
۲ توصیه به دوستان به منظور گذران اوقات فراغت	۱۴/۰۹	۲۰/۷۰	۲۹/۰۷	۲۰/۷۰	۱۴/۹۷
مشارکت					
کلان امکان افزایش ارتباطات چهره به چهره در فضای سبز طبیعی	۸/۸۱	۱۵/۸۵	۳۶/۵۶	۳۰/۸۳	۷/۹۲
میان امکان حضور افراد و سؤال از همدیگر در مورد مکانیابی مسیرهای حرکتی	۶/۱۶	۲۸/۶۳	۴۱/۴۰	۱۸/۰۶	۴/۸۴
خرد وجود امنیت با نظارت اجتماعی افراد حاضر	۱۱/۴۵	۲۲/۹۰	۲۹/۹۵	۲۵/۹۹	۹/۲۵
امکان برگزاری جشنواره‌ها، کارگاه‌ها و نمایشگاه‌ها برای گروه‌های مختلف سنی	۳/۵۲	۱۱/۰۱	۲۷/۷۵	۳۷/۴۴	۲۰/۲۶
هویت بخشی					
کلان همجواری با آثار تاریخی و مساجد مشهور	۰/۴۴	۲/۶۴	۹/۲۵	۴۰/۰۸	۴۷/۵۷
میان وجود عناصر شاخص کالبدی به عنوان نشانه	۲/۲۰	۸/۳۷	۲۰/۷۰	۴۰/۹۶	۲۷/۷۵
خرد زندگی خیابانی فعال خیابان همجوار با فضای واسط	۸/۳۷	۲۵/۱۱	۳۷/۸۸	۲۱/۱۴	۶/۶۰
مکانی برای گذران اوقات فراغت کوتاه مدت دانشگاه (درون میدان نقش جهان)	۱/۷۶	۷/۰۴	۲۵/۱۱	۴۲/۷۳	۲۳/۳۴
مکانی برای گذران اوقات فراغت کوتاه مدت دانشگاه (درون عرصه دانشگاه هنر اصفهان)	۰/۸۸	۷/۴۸	۲۵/۵۵	۳۷/۴۴	۲۸/۶۳
مکانی برای گذران اوقات فراغت کوتاه مدت دانشگاه (درون فضای سبز واسط)	۲۲/۰۲	۳۱/۲۷	۲۵/۱۱	۱۷/۱۸	۳/۹۶
ارزش اقتصادی					
کلان قابلیت جذب سرمایه گذاری برای ارتباط دانشگاه با شهر سرمایه گذاری جهت تبدیل به فضای باز همگانی دانشگاه	۲/۶۴	۷/۴۸	۲۶/۴۳	۳۷/۸۸	۲۵/۵۵
میان امکان مسیر میان بر از دانشگاه به میدان از طریق این فضا	۶/۶۰	۵/۲۸	۲۲/۹۰	۳۶/۱۲	۲۸/۶۳
خرد مکان تجمع دانشگاهیان، دانش آموزان، هنرمندان، خرده فروشان، فرهنگیان، محققان و همه ساکنین	۳/۹۶	۱۶/۷۴	۳۵/۶۸	۲۹/۹۵	۱۲/۷۷
جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری					
کلان وجود فضاهای تجربه محور	۱/۷۶	۷/۰۴	۲۹/۵۱	۴۰/۰۸	۲۱/۵۸
امکان ایجاد دخل و تصرف در فضاهای تجربه محور	۱۵/۸۵	۲۹/۰۷	۲۹/۵۱	۱۹/۸۲	۵/۲۸
کاربری های خدمات رسان در اطراف سایت	۱۵/۴۱	۱۷/۶۲	۳۳/۰۳	۲۶/۴۳	۷/۴۸
ارتباط عرصه با بافت پیرامون و خیابان اصلی	۳/۰۸	۱۷/۱۸	۲۹/۹۵	۳۳/۰۳	۱۶/۲۹
امکان استفاده مردم از فضا در ساعات مختلف شبانه روز	۲۰/۲۶	۲۴/۲۲	۲۸/۱۹	۱۹/۸۲	۷/۴۸
کاربری های جاذب مردم در فضای واسط	۶/۱۶	۱۲/۳۳	۳۳/۴۸	۳۶/۵۶	۱۱/۴۵
استفاده گسترده از مناظر طبیعی به عنوان فضاهای ارتباطی	۱/۷۶	۷/۴۸	۲۹/۵۱	۴۶/۲۵	۱۴/۹۷
دسترسی مسیرهای پیاده جاذب به لحاظ بصری به فضای باز و سبز	۲/۶۴	۱۵/۸۵	۲۹/۹۵	۳۴/۸۰	۱۶/۷۴
اختصاص بخشی از سایت به پارکینگ دوچرخه و سواره	۱۵/۸۵	۲۲/۰۲	۳۶/۱۲	۱۸/۵۰	۶/۶۰
سامانه های حمل و نقل مناسب برای رفاه عموم و دسترسی آسان	۱۹/۸۲	۲۸/۶۳	۲۵/۹۹	۱۶/۷۴	۸/۳۷
خوانایی مسیر دسترسی (ورود به میدان نقش جهان)	۲/۶۴	۸/۳۷	۱۵/۸۵	۴۳/۱۷	۲۹/۹۵
خوانایی مسیر دسترسی (ورود به دانشگاه هنر اصفهان)	۳/۵۲	۷/۹۲	۲۰/۲۶	۲۸/۱۹	۳۹/۶۷
توجه به روشنایی و امنیت فضا	۱۱/۴۵	۱۴/۹۷	۲۹/۰۷	۲۸/۱۹	۱۵/۸۵
عدم وجود جداره های صلب و بسته	۴/۸۴	۱۸/۹۴	۳۳/۰۳	۲۵/۱۱	۱۴/۹۷
امکان پیاده روی، نشستن، سکون و حرکت	۱/۷۶	۱۰/۵۷	۲۲/۴۶	۴۷/۱۳	۱۷/۱۸
وجود مکان های دنج اما امن در کنار مکان های پررفت و آمد	۸/۸۱	۱۶/۲۹	۱۶/۷۴	۳۷/۸۸	۱۸/۰۶
مدار اگر بودن محیط به روی همه گروه ها و اقشار	۶/۱۶	۱۹/۳۸	۳۱/۷۱	۳۳/۰۳	۹/۶۹

را در دو دسته مورد بررسی قرار داد :

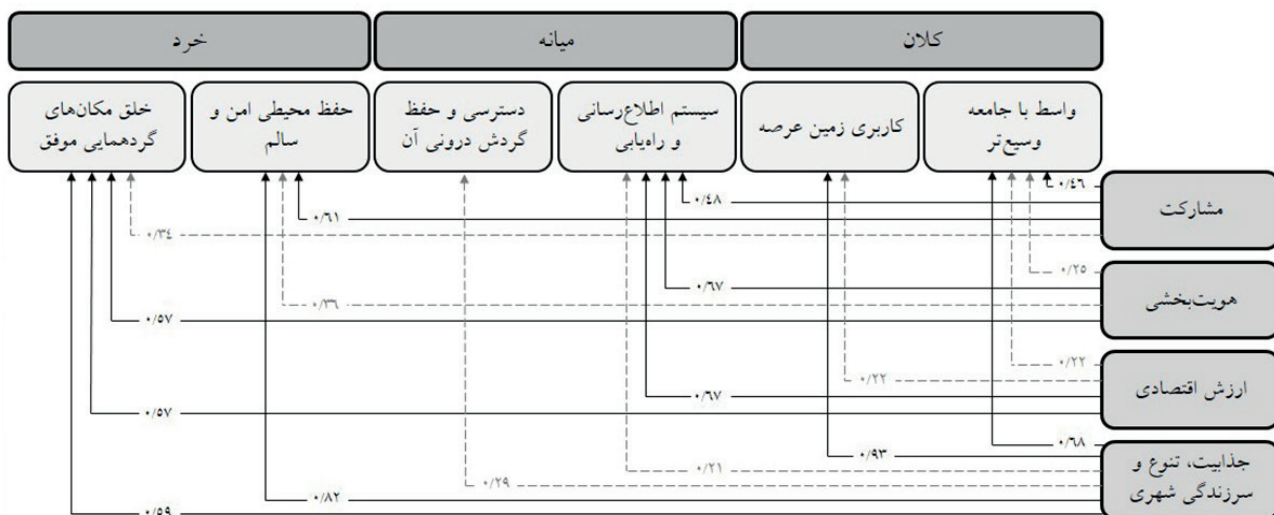
دسته اول معیارها با توجه به اینکه در روش اول نیز به صورت قابل قبول جذب شدند به عنوان پتانسیل‌های مثبت و تأثیرگذار در سایت محسوب می‌شوند. این معیارها در روش دوم در مقیاس کلان شامل مؤلفه ارتباط فضای واسط با میدان نقش جهان و خیابان استانداری، در مقیاس میانه شامل مؤلفه‌های وجود عناصر شاخص کالبدی به عنوان نشانه، نظیر دید به عالی‌قاپو، چهلستون و محور آب موجود در سایت و امکان ایجاد مسیر میان‌بر از خیابان استانداری و دانشگاه هنر اصفهان به عرصه میدان نقش جهان از طریق فضای واسط و در مقیاس خرد شامل مؤلفه‌های امکان پیاده‌روی، نشستن، مکث و حرکت، وجود مکان‌های دنج اما امن و پذیرا بودن محیط به روی همه گروه‌ها و اقشار است. این پتانسیل‌ها به عنوان معیارهای مثبت به منظور تبدیل عرصه فضای واسط به عرصه باز و همگانی دانشگاه در راستای ارتباط دانشگاه با شهر و امکان جذب طبقه خلاق هستند.

دسته دوم معیارها با توجه به اینکه در روش اول نتایج متوسط و پایینی داشتند، می‌توان با ایجاد اصلاحاتی به منظور تقویت این پتانسیل‌ها در عرصه فضای واسط گام بزرگی در جهت تبدیل این عرصه به مفصل ارتباطی دانشگاه و مردم شهر برداشت. این پیشنهادات در قالب جدول ۱۲ ارائه می‌شوند.

مقیاس کلان، میانه و خرد برآورد شد (جدول ۱۰). سپس با توجه به اینکه سنجه‌هایی که بار عاملی آنها کمتر از ۰/۴ هستند به دلیل تأثیر نامحسوس آنها در اندازه‌گیری متغیر پنهان، غربال می‌شوند. تعدادی از سنجه‌ها حذف و تنها معیارهای مؤثر و معنادار طبق جدول ۱۱ تنظیم شدند. طبق جدول ۱۱ در مقیاس کلان دو مؤلفه مشارکت و جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری، در مقیاس میانه سه مؤلفه مشارکت، هویت‌بخشی و ارزش اقتصادی و در مقیاس خرد هر چهار مؤلفه مشارکت، هویت‌بخشی، ارزش اقتصادی و جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری با بار عاملی بالاتر از ۰/۴ به صورت معناداری تعریف شدند. در واقع به علت تأثیر پایین مؤلفه‌های هویت‌بخشی و ارزش اقتصادی در مقیاس کلان و مؤلفه جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری در مقیاس میانه تنها مؤلفه‌های ذکر شده در فوق، تأثیرگذار محسوب شدند (نمودار ۳). بنابراین مؤلفه‌های ذکر شده در جدول ۱۱ به عنوان معیارهای مکانی مؤثر بر جذب طبقه خلاق در فضای واسط میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان استناد شدند.

بحث و ارایه راهکار

با استناد به نتایج حاصل از روش اول (جدول ۸) و معیارهای باقی‌مانده از روش دوم (جدول ۱۱) می‌توان تأثیر این معیارها

نمودار ۳. الگوی عملیاتی تدقیق شده پژوهش. مأخذ: نگارندگان.

جدول ۱۱. نشانه‌های الگوسازی معادله ساختاری معیارهای محیطی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط. مأخذ: نگارندگان.

مقیاس	مؤلفه	سنجه	بار عاملی	
کلان	مشارکت- واسط با جامعه وسیع‌تر	امکان افزایش ارتباطات چهره به چهره در فضای سبز طبیعی	۰/۴۶	
		ارتباط عرصه با بافت پیرامون و خیابان اصلی	۰/۶۸	
	جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری- واسط با جامعه وسیع‌تر	امکان استفاده مردم از فضا در ساعات مختلف شبانه‌روز	۰/۶۶	
		کاربرهای جاذب مردم در عرصه فضای واسط	۰/۵۵	
میان	مشارکت- سیستم اطلاع‌رسانی و راه‌یابی	امکان حضور افراد و سؤال از همدیگر در مورد مسیریابی	۰/۴۸	
	هویت‌بخشی- سیستم اطلاع‌رسانی و راه‌یابی	وجود عناصر شاخص کالبدی به عنوان نشانه	۰/۶۷	
	ارزش اقتصادی- سیستم اطلاع‌رسانی و راه‌یابی	امکان مسیر میان‌بر از دانشگاه به عرصه میدان از طریق این فضا	۰/۵۶	
خرد	مشارکت- حفظ محیطی امن و سالم	وجود امنیت با نظارت اجتماعی افراد حاضر	۰/۶۱	
	هویت‌بخشی- خلق مکان‌های گردهمایی موفق	مکانی برای گذران اوقات فراغت خارج از دانشگاه دانشجویان	۰/۵۷	
	ارزش اقتصادی- خلق مکان‌های گردهمایی موفق	مکان تجمع دانشگاهیان، دانش‌آموزان، هنرمندان، خرده‌فروشان، فرهنگیان، محققان و همه ساکنین	توجه به روشنایی و امنیت فضا	۰/۷۴
			عدم وجود جداره‌های صلب	۰/۵۳
	جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری- حفظ محیطی امن و سالم	امکان پیاده‌روی، نشستن، سکون و حرکت	وجود مکان‌های دنج اما امن در کنار مکان‌های پررفت‌وآمد	۰/۸۰
			مداراگر بودن محیط به روی همه گروه‌ها و اقشار	۰/۵۹
			وجود مکان‌های دنج اما امن در کنار مکان‌های پررفت‌وآمد	۰/۸۰

جدول ۱۰. بار عاملی و سطح معناداری ابعاد ارزیابی معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط. مأخذ: نگارندگان براساس نمودار ۲.

بار عاملی	مقیاس کلان	مقیاس میانه	مقیاس خرد	سطح معناداری
مشارکت	۰/۹۶	۰/۹۷	۱/۰۰	۰/۰۰۰*
هویت‌بخشی	۰/۹۷	۰/۹۸	۱/۰۰	۰/۰۰۰*
ارزش اقتصادی	۱/۰۰	۰/۸۰	۰/۹۶	۰/۰۰۰*
جذابیت، تنوع و سرزندگی شهری	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۷۹	۰/۰۰۰*
*همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است.				

جدول ۹. بار عاملی و سطح معناداری میزان جذب در فضای واسط. مأخذ: نگارندگان براساس نمودار ۲.

سنجه	بار عاملی	نشانه	سطح معناداری
مکان مطلوب	۰/۸۷	Q1	۰/۰۰۰*
پیشنهاد مکان به دیگران	۰/۸۶	Q2	۰/۰۰۰*
*همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است.			

نتیجه گیری

در اکثر کشورهای توسعه یافته فضای عمومی دانشگاه به عنوان مفصل ارتباطی دانشگاه و شهر توانسته نقش مهمی در جذب و حفظ طبقه خلاق داشته باشد بنابراین عرصه همگانی دانشگاه به عنوان یک فضای عمومی به راحتی می تواند ارتباط دانشجویان با شهر و عامه مردم را برقرار کند. اما در اکثر دانشگاه های ایران از جمله دانشگاه هنر اصفهان ارتباط دانشگاه با شهر از طریق حصار و ورودی های امنیتی جدا شده است که اگر بتوان فضایی به عنوان مفصل ارتباطی میان دانشگاه و شهر ایجاد کرد، این مکان می تواند در جهت رسیدن به اهداف مذکور راهگشا باشد.

در راستای پاسخگویی به سؤالات پژوهش با نتایج مستخرج از الگوی عملیاتی پژوهش، در پاسخ به سؤال اول پژوهش با بررسی ویژگی های محیطی میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان، معیارهای کیفی قابل قبولی در راستای انطباق ویژگی های این دو فضا با معیارهای محیطی خوشه های خلاق شهری حاصل شد (جداول ۳ و ۴). در پاسخ به سؤال دوم پژوهش با بررسی رابطه تعاملی ویژگی های مستخرج از میدان نقش جهان و دانشگاه هنر اصفهان با خوشه های خلاق شهری، به پتانسیل هایی در این

جدول ۱۲. راهکارهای پیشنهادی به منظور تبدیل فضای واسط به مکان جاذب طبقه خلاق. مأخذ: نگارندگان

هدف	معیارهای جاذب	راهکارهای پیشنهادی	
		ارتقا تعاملات اجتماعی	افزایش امنیت
تبدیل فضای واسط به مفصل ارتباطی دانشگاه هنر اصفهان و شهر به عنوان خوشه خلاق شهری	<ul style="list-style-type: none"> - امکان افزایش ارتباطات چهره به چهره - امکان حضور افراد در خصوص راه یابی مقاصد حرکتی - امنیت حاصل از نظارت اجتماعی افراد حاضر 	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد خوشه های گردهمایی - ایجاد فضاهای معرکه گیری و اجرای نمایش و موسیقی - ایجاد تنوع و جذابیت درون سایت 	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد کاربری های ۲۴ ساعته
	<ul style="list-style-type: none"> - امکان استفاده از فضا در ساعت مختلف شبانه روز - روشنایی و امنیت فضا - عدم وجود جداره های صلب 	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت سیستم مسیریابی درون سایت - اصلاح سیستم روشنایی و نورپردازی سایت 	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت سیستم مسیریابی درون سایت - اصلاح سیستم روشنایی و نورپردازی سایت
	<ul style="list-style-type: none"> - وجود فضای سبز وسیع به همراه مکان های نشستن در کنار آب نما - وجود مکان هایی به عنوان بستر تعاملات اجتماعی غیررسمی 	<ul style="list-style-type: none"> - اصلاح مکان های نشستن - تقویت فضاهای تجربه محور - ایجاد فضاهایی به منظور برگزاری نمایشگاه های موقت، جشنواره ها و کارگاه ها 	<ul style="list-style-type: none"> - اصلاح مکان های نشستن - تقویت فضاهای تجربه محور - ایجاد فضاهایی به منظور برگزاری نمایشگاه های موقت، جشنواره ها و کارگاه ها
	<ul style="list-style-type: none"> - مکانی برای گذران اوقات فراغت خارج از دانشگاه دانشجویان 	<ul style="list-style-type: none"> - سرمایه گذاری به منظور اصلاح سیاست دانشگاه برای ایجاد عرصه همگانی در بستر دانشگاه 	<ul style="list-style-type: none"> - سرمایه گذاری به منظور اصلاح سیاست دانشگاه برای ایجاد عرصه همگانی در بستر دانشگاه

فضای واسط دست یافته شد که به عنوان معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق مطرح شدند (جدول ۵). در پاسخ به سؤال سوم پژوهش با استفاده از دو روش کمی مکمل و همسو، میزان معناداری معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در فضای واسط که در پاسخ به سؤال دوم به دست آمده بودند، مورد سنجش قرار گرفت (جداول ۸، ۱۰ و ۱۱) و متعاقباً در راستای ارتقای کیفی این معیارها بر میزان جذب طبقه خلاق راهکارهایی ارایه شد.

با توجه به اینکه معیارهای مکانی جاذب طبقه خلاق در دو مقیاس کلان و تا حدودی میانه قابل تعمیم به کل جامعه آماری یعنی طبقه خلاق شهر اصفهان است، می توان با ارایه راهکارهایی در جهت بهبود این معیارها در تمامی خوشه های خلاق یا مناطق با پتانسیل خلاقیت گام برداشت و اما در مقیاس خرد می توان با ارایه راهکارهایی مانند ارتقاء تعاملات اجتماعی، افزایش امنیت و تقویت فضاهای تجربه محور به منظور دخل و تصرف بیشتر در فضا و امکان دستکاری با ایجاد جشنواره ها و نمایشگاه های فصلی نقش مهمی در زنده کردن ارتباط دانشگاه با شهر داشته و میان دانشجویان، گردشگران و عامه مردم ارتباط برقرار کرد. چیزی که اهمیت دارد این است که افراد خلاق استفاده ترکیبی از مکان های شهری برای زندگی و کار را ترجیح داده و به محیط های تجربی و مهیج کشیده می شوند. در نهایت می توان با ارایه راهکارهایی با استفاده از طراحی معماری یا فعال کردن نیروهای سایت در تبدیل این پتانسیل های بالقوه به بالفعل تلاش کرد.

پی نوشت‌ها

۱. Guy Debord
۲. Spectacle City
۳. Charles Landry
۴. The Creative City
۵. Richard Florida
۶. The Creative Class
۷. The Rise of the Creative Class
۸. Allen J. Scott
۹. The Creative clusters
۱۰. فضای واسط به عنوان فضای سبز همجوار با ضلع غربی میدان نقش جهان و ضلع شمالی و غربی دانشگاه هنر اصفهان (تصویر ۱) به عنوان پارک عمومی شهری مطرح است که توسط شهرداری اصفهان به منظور زیباسازی شهر و متصل با آثار تاریخی و میدان نقش جهان، همجوار با چند محور مهم شهری احداث شده است.
۱۱. EQS ۶
۱۲. SPSS
۱۳. Creative Economy
۱۴. Creative Professionals
۱۵. Super Creative Core
۱۶. Technology
۱۷. Talent
۱۸. Tolerance
۱۹. Montgomery
۲۰. V. Timber
۲۱. Nola Kate Seymour
۲۲. Walljasper
۲۳. Morgan Table
۲۴. KMO and Bartlett's Test of Sphericity
۲۵. Cronbach's Alpha
۲۶. Goodness of Fit Index (GFI)
۲۷. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
۲۸. Comparative Fit Index (CFI)
۲۹. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)
۳۰. X2 (chi/df)
۳۱. Likert Scale

فهرست منابع

- احمدی، ارمان. ۱۳۸۷. از فضای شهری مردم‌گریز به فضای شهری مردم‌گرا سند چارچوب طراحی شهری محله چرخاب اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- اصائلو، حسن. ۱۳۹۰. مرمت شهری و باززنده‌سازی کانون‌های اجتماعی و آسیب‌شناسی در بافت تاریخی محله جلفای اصفهان. هویت شهر، (۹): ۲۶-۱۷.
- تیمر، ونسا و نیکتا کیت سیمور. ۱۳۸۷. پیش‌درآمدی بر شهرهای سرزنده. ت: لینا طاهری. مجله جستارهای شهرسازی، (۳۲): ۳۵-۳۹.
- حسین پور، سید علی و همکاران. ۱۳۹۲. شهر خلاق/اقتصاد پایدار. جلد دوم. مشهد: انتشارات طحان.
- رحمتی، اکبر، کلانتری، بهرنگ و یاری قلی، وحید. ۱۳۹۱. فضای جمعی و شهر خلاق. مجله منظر، (۱۹): ۷۴-۷۹.
- رفیعیان، مجتبی و حسین پور، سیدعلی. ۱۳۹۱. شهر، فضا، مدیریت شهری. مشهد: انتشارات طحان.
- رنجبر، احسان. مطالایی، نجمه. ۱۳۸۹. مدیریت کیفی فضای جمعی، میدان ترافالگار لندن. مجله منظر، (۷): ۳۱-۳۳.
- رهگذر، عرفانه. شهبابیان، پویان. ۱۳۹۱. پیوند محیط خلاق با شهر. مجله منظر، (۱۹): ۶۷-۷۳.
- شارع پور. ۱۳۸۹. جامعه‌شناسی شهری. چاپ سوم. تهران: انتشارات سمت.
- فلوریدا، ریچارد. ۱۳۹۰. شهرها و طبقه خلاق. ت: ابراهیم انصاری. محمد اسماعیل انصاری. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- کیقبادی، مرضیه و همکاران. ۱۳۸۷. از صنایع فرهنگی تا صنایع خلاق. قم: اندیشکده صنعت و فناوری آصف.
- گهل، یان. ۱۳۸۱. فضای عمومی و زندگی جمعی. ت: محمدصادق سهیلی پور و علی غفاری. تهران: انتشارات شهید بهشتی.
- مجیدفر، فرزانه و محمدی، کمال. ۱۳۸۹. دوران شهرهای خلاق. مجله شهرداری‌ها، (۱۰۰): ۲۱-۱۶.

- A Creative City Task Force (CCTF). (2008). *A Creative city Task Force Report*. London: Earthscan.
- Cameron, S. (2011). *The Creative Sector and Class of Society*. Bradford: Elsevier Inc. University of Bradford.
- Debord, G. (1967). *The Society of the Spectacle*. Available from: <http://www.arts.ucsb.edu/faculty/budgett/classes/art19/spectacle.pdf>.
- Donegan, M. Lowe, N. (2008). *Inequality in the Creative City: Is There Still a Place for "Old-Fashioned" Institutions?*. *Economic Development Quarterly*, (22): 46-62.
- Faist, J, et al. (2010). Measuring the Creative Class: Do We Know It When We See It?. *Journal of Urban Affairs*. 32(3): 345-366.
- Florida, R. (2004). *Cities and Creative Class*. New York: Routledge.
- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class*. New York: Routledge.
- Garnham, N. (1990). *Capitalism and Communication: Global Culture and the Economics of Information*. London: Sage.
- Hartmann, B. (2008). *Creative Industries, Innovation and The City Creativity, Culture, Innovation- Looking for New Links*. We Sport: Greenwood Press.
- Jones, P. B., Petrescu, D. & Till, J. (2005). *Architecture and Participation*. London: Spon Press.
- Scott, A. J. (2006). Creative Cities: Conceptual Issues and Policy Questions. *Journal of Urban Affairs*, 28 (1): 1-17.
- Landry, Ch. (1995). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. London: Comedia/ Earthscan.
- Lennard & Lennard. (1984). *Public Life in Urban Places*. Southampton: Godlier.
- Montgomery, J. R. (1998). Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design. *Journal of Urban Design*, 3(1): 93-116.
- Roberts, M. (2006). From 'Creative City' to 'No-Go Areas' - The Expansion of the Night-Time Economy in British Town and City Centers. *Journal of Cities*, 23(5): 331-338.
- Walljasper, J. (2012). *Walking is Going Places. Project for Public Spaces*. Available from: <https://www.pps.org/blog/walking-is-going-places/>
- Yang, X. Hua, Y. (2008). *University Campus as Creative Hub Critical to City Internal Expansion*. 44th ISOCARP Congress 2008.